

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 1976/2016
22.06.2017. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд у већу састављеном од судија: Весне Поповић, председника већа, Лидије Ђукић и Божицара Вујичића, чланова већа, у правној ствари тужиоца „АА“ ..., чији је пуномоћник Немања Алексић, адвокат из ..., против тужених: ББ из ..., чији је пуномоћник Зорка Ђонових-Малуцков, адвокат из ... и туженог ВВ из ..., чији је пуномоћник Радмила Томић, адвокат из ..., ради исплате по тужби и утврђења ништавости по противтужби, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 1423/15 од 27.01.2016. године, у седници одржаној 22.06.2017. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ, као неоснована, ревизија тужиоца изјављена против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 1423/15 од 27.01.2016. године.

Образложење

Пресудом Основног суда у Новом Саду П 1916/12 од 25.02.2015. године, ставом првим изреке, укинута је решење о извршењу Основног суда у Новом Саду Ив 1749/11 од 16.02.2011. године, па је ставом другим изреке одбијен тужбени захтев којим је тужилац тражио да се обавезу тужени да му солидарно плате 13.642,11 евра са каматом коју прописује Европска централна банка почев од 01.02.2012. године до исплате, а све у динарској противвредности на дан исплате. Ставом трећим изреке одбијен је примарни противтужбени захтев којим су тужени тражили да се утврди да је уговор о хипотекарном кредиту од 07.07.2005. године ништав и без правног дејства. Ставом четвртим и петим изреке делимично је усвојен евентуални противтужбени захтев, па је утврђено да је ништав и без правног дејства члан 5. став 7. уговора о хипотекарном кредиту од 07.07.2005. године, закљученог између парничних странака, док је ставом шестим изреке одбијен евентуални противтужбени захтев у делу којим су тужени тражили да се утврди да је ништава и без правног дејства одредбе члана 5. став 6. и члана 7. став 1. уговора о хипотекарном кредиту од 07.07.2005. године, закљученог између парничних странака. Ставом седмим изреке одлучено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж 1423/15 од 27.01.2016. године, ставом првим изреке, жалба тужиоца је одбијена, а жалба тужене ББ је делимично усвојена, па је првостепена пресуда у одбијајућем делу одлуке о евентуалном противтужбеном захтеву и о трошковима поступка преиначена, тако што је утврђено да је ништав и без правног дејства део одредбе члана 5. став 6. уговора о хипотекарном кредиту од 07.07.2005. године, којим је предвиђено да се висина каматне стопе и начин обрачуна и наплате аутоматски усклађује са изменама пословне политике банке, те се обавезује тужилац да туженој ББ накнади трошкове првостепеног поступка од 309.175,00 динара, а захтев тужиоца за накнаду трошкова поступка одбијен, док је у преосталом делу првостепена пресуда потврђена. Ставом другим изреке обавезан је тужилац да туженој ББ накнади трошкове за састав жалбе од 6.000,00 динара, а ставом трећим изреке одбијен је захтев тужене ББ за накнаду трошкова за састав одговора на жалбу тужиоца.

Против правноснажне пресуде донесене у другом степену тужилац је изјавио ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Врховни касациони суд је испитао побијану одлуку, применом члана 399. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ бр. 125/04 и 111/09), који закон се у конкретном случају примењује на основу члана 506. став 1. ЗПП („Сл. гласник РС“ број 72/11), па је нашао да је ревизија неоснована.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 361. став 2. тачка 9. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности, а ревизијом се не указује на друге повреде поступка због којих се ревизија може изјавити, применом члана 398. став 1. ЗПП.

Према чињеничном стању на ком је заснована побијана одлука у делу који се ревизијом побија, тужилац - „АА“ ..., је у својству кредитора, 07.07.2005. године, са туженом ББ, као корисником кредита и НН, као солидарним јемцем, закључио уговор о хипотекарном кредиту, којим је кориснику кредита ставио на располагање 15.000 евра, у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан пуштања кредита у течај, па је уговорено да ће се за вредност кредита користити валутна клаузула, тако што се износ дуга на дан закључења уговора утврђује у еврима, а прерачунава се у динаре по средњем курсу НБС на дан отплате сваког анuitета и свих других дуговања корисника кредита. Наведеним уговором, између осталог, одредбом члана 5. је регулисана камата, тако што се корисник кредита обавезао да на дуговани износ главнице, од дана пуштања кредита у течај до коначне отплате, плаћа банци камату по стопи од 11,5% на годишњем нивоу (став 1. овог члана), а да се камата обрачунава пропорционалном методом на основу месеца од 30 дана и године од 360 дана (став 3.). Према одредби члана 5. став 6. уговора, корисник кредита изричито прихвата да се висина каматне стопе, као и начин обрачуна и наплате, аутоматски усклађује са изменама законских прописа и аката пословне политике банке, без обавезе закључивања посебног анекса уговора, с тим да је

банка дужна да пре почетка примене промењене каматне стопе о томе писмено обавести корисника кредита Ставом 7. истог члана уговора, одређено је да се у основицу за обрачун камате урачунавају и износи обрачунате а неплаћене камате и/или законске затезне камате из претходног периода.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања одбијен је тужбени захтев, јер тужилац није доказао постојање и висину свог потраживања према туженима, а делимично је усвојен противтужбени захтев и утврђено да је апсолутно ништава одредба члана 5. став 6. и члана 5. став 7. уговора о хипотекарном кредиту, закљученог између парничних странака 07.07.2005. године, према којима банка задржава право измене уговорне каматне стопе у зависности од промене своје пословне политике, а у основицу за обрачун камате урачунавају се и износи обрачунате а неплаћене камате и/или законске затезне камате из претходног периода.

Врховни касациони суд налази да су нижестепени судови о овом делу противтужбеног захтева, одлучили уз правилну примену члана 400. у вези члана 277, 278. и 279. ЗОО, имајући при том у виду и правно схватање Уставног суда, изражено у одлуци Уз 82/09 од 12.07.2012. године, налазећи да је апсолутно ништава одредба члана 5. став 7. Уговора, при чему је другостепени суд, правилним тумачењем одредбе члана 11, 12, 15, 46, 47, 50. и 103. став 1. Закона о облигационим односима, утврдио да је ништава и оспорена одредба члана 5. став 6. Уговора, уз основан закључак да је, банци-тужиоцу, противно принудним нормама и правним начелима савесности и поштења, дато овлашћење да актом своје пословне политике мења и увећава каматну стопу без ограничења и мерљивих и објективних критеријума, на терет корисника кредита, а што наводе ревизије тужиоца, о погрешној примени материјалног права, чини неоснованим.

Уговор о хипотекарном кредиту у динарима са валутном клаузулом у еврима и променљивом уговорном каматном стопом, закључен између парничних странака, је по својој врсти, природи и садржини уговорних обавеза банке и корисника кредита регулисан одредбама члана 1065. у вези члана 395. ЗОО и члана 25. став 1. и 34. у вези члана 2. тачка (24) Закона о девизном пословању. Ради се о уговору по приступу (пристанку), у коме је основне и обавезне елементе уговора сачинила банка као давалац финансијске услуге (кредита) а корисник те услуге (кредита) је прихватио унапред одређене услове уговора, чиме се сматра да је постигнута сагласност воља уговорача за закључење уговора.

Уговорне одредбе о валутној клаузули и промени каматне стопе стипулисане су ради заштите банке и очувања реалне вредности одобреног и исплаћеног динарског износа кориснику кредита. Независно од овакве садржине уговорних обавеза и начина уговарања, уговор о банкарском кредиту, као двострано теретни уговор и у случају уговорене валутне клаузуле и промене каматне стопе, мора да поштује основна начела уговорног права (члан 25. ЗОО), као и принудне норме које се односе на предмет уговорне (новчане) обавезе. Придржавање начела равноправности, савесности и поштења и добрих пословних

обичаја, као и поштовање забране злоупотребе права, стварања и искоришћавања монополског положаја и проузроковања штете, обавеза је оба учесника уговорног односа и услов је пуноважности уговора и његове подобности за судску заштиту (чл.11, 12, 13, 14, 16. и 21. ЗОО).

Новчана обавеза корисника кредита да добијени износ новца врати банци у време и на начин утврђен уговором, увећан за обрачунату уговорену камату, мора да испуни услов из принудне норме члана 46. став 2. ЗОО, да је допуштена и одређена односно одредива. У противном наступа последица ништавости уговора у целини или поједине његове одредбе, у смислу члана 47. и 105. ЗОО. Уговорна камата као део новчане обавезе корисника кредита и накнада коју он плаћа банци за коришћење новчаних средстава одобреног кредита, мора да буде изричито и јасно уговорена и одређена у погледу висине или начина њеног обрачунавања. Када је уговорена променљива каматна стопа, посебно код кредита са дугим трајањем, она мора да буде јасно и неспорно опредељена параметрима за утврђивање и обрачун њене висине у целом периоду трајања уговора и доспевања обавезе корисника кредита. То подразумева такву формулацију уговорне одредбе о променљивој каматној стопи и начину њеног обрачуна који су одређени објективним и стварним критеријумима који не зависе од једностране воље банке, као економски јачег уговорача и који су у уговору довољно јасно опредељени да се корисник кредита може упознати и са могућим последицама примене такве уговорне клаузуле у будућности.

Уговарање променљиве каматне стопе нејасним и непотпуним формулацијама у погледу начина одређивања висине уговорне камате, противно је начелима савесности и поштења и равноправности уговорних страна, па као такво није допуштено, јер је противно и цитираним принудним нормама облигационог права (члан 46, 47. и 50. ЗОО). Таква је и оспорена одредба члана 5. став 6. Уговора о хипотекарном кредиту, закљученом између парничних странака, којом се висина променљиве каматне стопе одређује на основу аката пословне политике банке. Предвиђени параметри одредивости уговорених елемената морају бити такви да на њихову вредност не може да утиче воља било које уговорне стране, сагласно начелима уговорног права. Конкретна оспорена уговорна одредба о променљивој уговорној каматној стопи која зависи од аката пословне политике банке и не садржи јасне параметре за одређивање и обрачун њене висине, представља ништаву одредбу уговора чије правно дејство мора и може да се отклони из уговора странака, па је као таква правилно поништена.

Правилно судови налазе да је ништава и одредба члана 5. став 7. закљученог Уговора, којом је одређено да се у основицу за обрачун камате урачунавају и износи обрачунате а неплаћене камате и/или законске затезне камате из претходног периода.

Потраживање тужиоца према туженима потиче из основног правног посла – Уговора о кредиту, којим се, у складу са одредбом члана 1065. Закона о облигационим односима, банка обавезује да кориснику кредита стави на

располагање одређени износ новчаних средстава, на одређено или неодређено време, за неку намену или без утврђене намене, а корисник се обавезује да банци плаћа уговорену камату и добијени износ новца врати у време и на начин како је утврђено уговором.

Право повериоца на камату регулисано је одредбом члана 277. Закона о облигационим односима, којим је прописано да у случају доцње са испуњењем новчане обавезе, дужник поред главнице дугује повериоцу и затезну камату по стопи утврђеној Савезним законом (став 1. овог члана), а ако је стопа уговорене камате виша од стопе затезне камате, она тече и после дужникове доцње (став 2. истог члана). Право на затезну камату, поверилац има без обзира на то да ли је претрпео какву штету због дужникове доцње (члан 278. став 1. ЗОО), а на доспелу и неисплаћену уговорену и затезну камату, као и на друга доспела повремена новчана давања не тече затезна камата изузев када је то законом одређено (члан 279. став 1. ЗОО). Међутим, на износ неисплаћене камате може се захтевати затезна камата само од дана када је суду поднесен захтев за њену исплату (члан 279. став 2. ЗОО). Одредбом члана 400. став 1. ЗОО, прописано је да је ништава одредба уговора којом се предвиђа да ће на камату, када доспе за исплату, почети тећи камата, ако не буде исплаћена, а према ставу 3. истог члана, ова одредба (из става 1.) не односи се на кредитно пословање банака и других банкарских организација.

Правилна примена напред цитираних одредаба члана 277. до 279. Закона о облигационим односима, подразумева да поверилац има право на наплату уговорене камате (уколико она јесте уговорена уговором о кредиту) и то од пуштања кредита у течај до коначне исплате целокупног износа датог по овом основу, с тим што уколико је уговорена камата виша од стопе затезне камате предвиђене савезним законом она тече и након пада туженог у доцњу. Међутим, након падања туженог у доцњу, поверилац не може дужнику истовремено обрачунавати и наплаћивати и уговорену и затезну камату, нити му може обрачунавати само затезну камату (на износ главног дуга), по стопи већој од стопе затезне камате утврђене савезним законом, али не може ни обрачунавати камату на износ доспеле и неисплаћене уговорне или затезне камате. При том, правилно другостепени суд налази да се и изузетак из члана 400. став 3. ЗОО, мора уско тумачити, узимајући у обзир и правно схватање Уставног суда, изражено у одлуци Уз 82/09.

Наиме, обрачун камате на основицу, коју представља обрачуната камата која је приписана главници, дакле обрачун камате на камату кроз цео период дуговања, како је то предвиђено и оспореном одредбом члана 5. став 7. Уговора, представља незаконит начин обрачуна камате, јер је супротан уставном начелу једнакости правног положаја субјеката на тржишту, предвиђеног чланом 84. став 1. Устава. Оваквим начином обрачуна камате, поверилац, у конкретном случају банка-тужилац, конституише своје право на накнаду штете у знатно већем износу од стварне штете, као и од цене капитала, који се, применом члана 279. ЗОО, штите правом на уговарање висине камате након падања дужника у доцњу.

Сходно изнетом, основан је закључак нижестепених судова да банка са физичким лицем, уговором о кредиту може слободно да уговара каматну стопу (која мора бити одређена или одредива), као и начин плаћања камате на одобрена средства кредита до истека рока за његово враћање, као и за период од падања дужника у доцњу са отплатом ануитета одобреног кредита до његове исплате, али нема право да обрачунату редовну (затезну) или уговорену камату приписује основици, која даље представља основицу за даљи обрачун камате за цео период дуговања, па је правилно утврђено да је ништава и одредба члана 5. став 7. Уговора, којом је супротно наведеном уговорено да се у основицу за обрачун камате урачунавају и износи обрачунате а неплаћене камате и/или законске затезне камате из претходног периода.

Ради оцене основаности тужбеног захтева, судови су утврдили и да је 07.07.2005. године, односно на дан закључења уговора о кредиту, тужена ББ тужиоцу издала бланко меницу, коју је она потписала у својству трасанта, а тужени ВВ, као авалиста. Истога дана тужилац је са туженима закључио и Споразум о испуњењу бланко потписане менице број ..., којом је банка овлашћена да наведену бланко меницу испуни у складу са уговором о кредиту, на начин ближе утврђен нижестепеним одлукама. Тужена није отплаћивала кредит у складу са уговором, па је тужилац 01.04.2008. године донео одлуку којом је дозволио отказ уговора о кредиту од 07.07.2005. године и прогласио доспелим потраживање по овом уговору, али одлуком није утврдио и висину тог потраживања. Тужилац је 26.06.2009. године, пред Општинским судом у Новом Саду против тужене покренуо извршни поступак ради принудне наплате 20.547,01 евра (решење о извршењу донето 29.06.2009. године), али је поднеском од 22.04.2010. године повукао предлог за извршење за исплату 15.003,18 евра, који износ му је тужена платила. Након тога тужилац је наведену бланко меницу попунио на износ меничне обавезе од 1.230.137,00 динара (што је у том моменту представљало динарску противвредност 10.229,46 евра) са доспећем 21.01.2011. године и на основу ове менице, као веродостојне исправе, Основном суду у Новом Саду, поднео предлог за извршење против овде тужених. Основни суд у Новом Саду је 16.02.2011. године донео решење о извршењу којим је усвојио предложено извршење, али је по изјављеном приговору, решење стављено ван снаге у делу којим је одређено извршење и предмет достављен парничном одељењу ради одлучивања као по тужби, а што сада представља потраживање тужиоца у овој правној ствари.

На основу овако утврђеног чињеничног стања, као и оценом налаза и мишљења судског вештака, судови правилно закључују да је тужена ББ отплатила тужиоцу главницу кредита у висини од 15.000 евра, као и 1.121,71 евро на име отплате дела камате, да јесте остала дужна тужиоцу одређени износ на име камате за доцњу са исплатом ануитета, али како тужилац није доказао висину свог потраживања, јер није суду пружио ваљане доказе из којих би се могли утврдити време и износи плаћања ануитета, а на основу тога и висина дуга на име обрачунате камате, то су судови правилном применом правила о терету доказивања из члана 7. став 2. и 219. ЗПП, одбили тужбени захтев, као неоснован.

На основу изнетог, применом члана 405. став 1. ЗПП, Врховни касациони суд је одлучио као у изреци пресуде.

**Председник већа – судија
Весна Поповић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић